

# Deall a mynd i'r afael â'r effaith a gaiff defnyddio e-sigaréts gan blant a phobl ifanc yng Nghymru ar iechyd y cyhoedd

Rhwydwaith Iechyd Cyhoeddus Cymru

Chris Emmerson, Ymgynghorydd Iechyd y Cyhoedd



GIG  
CYMRU  
NHS  
WALES

Iechyd Cyhoeddus  
Cymru  
Public Health  
Wales

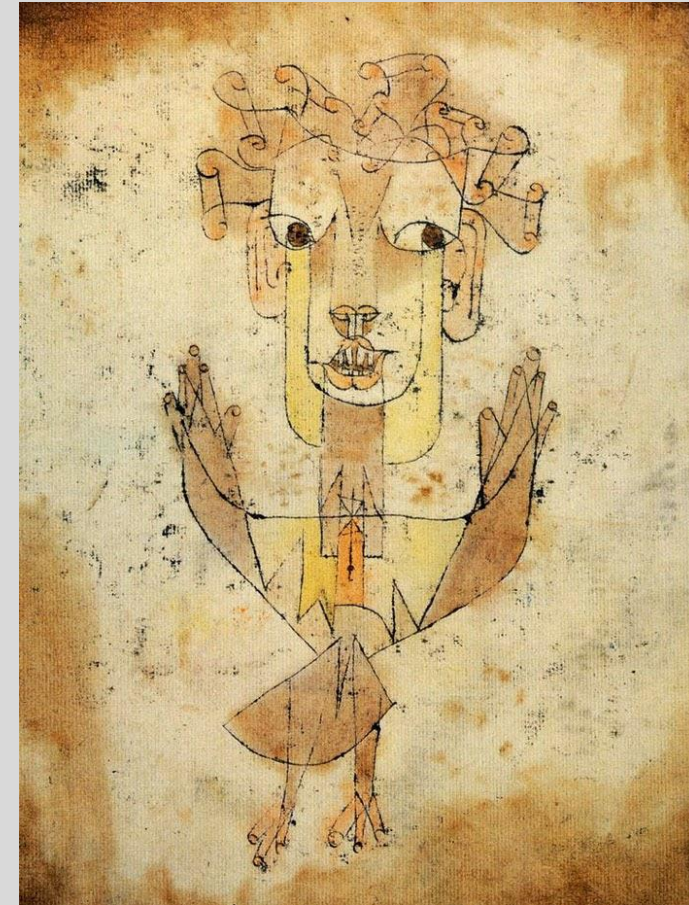
# Cyd-destunau, cymhlethdodau a naratifau dadleuol

- Tystiolaeth: tystiolaeth rannol, tystiolaeth sy'n dod i'r amlwg a thystiolaeth sydd weithiau'n destun dadlau
- Lefelau uchel o ddiddordeb (a phryder) gan y cyhoedd a'r cyfryngau
- Disgrifiadau niferus o'r hyn sy'n digwydd (yn ddidwyll fel arfer – ond.....)
- Penderfynyddion masnachol iechyd: marchnad fawr bosib a allai fod yn hynod broffidiol

## Dyma stori am fêpio ymhlith plant a phobl ifanc

**...a hefyd stori am sut rydym yn adrodd y stori honno**

- Wedi'i gwreiddio mewn tystiolaeth
  - Derbyn ansicrwydd
  - Yn hybu iechyd ar bob lefel
- (mae'r stori'n dal i gael ei hysgrifennu)*



# Ble mae dechrau?

- “Mae wedi bod yn anghyfreithlon gwerthu fêps i unrhyw un o dan 18 oed yn y DU ers 2016”
- Fel cymdeithas, rydym wedi penderfynu na ddylai phlant na phobl ifanc fod yn fêpio
- Nid oes neb yn herio'r sefyllfa gyfreithiol
- Dyma (un) man cychwyn yr ydym wedi'i weld yn effeithiol ar gyfer y naratif iechyd y cyhoedd:
  - Fframio meysydd i'w trafod sy'n glir ac yn canolbwyntio ar iechyd y cyhoedd
  - Consensws, datganiad annadleuol (mae'r gyfraith yn glir)
  - Osgoi dechrau gyda 'a yw fêpio yn DDA neu'n DDRWG' sy'n creu naratif dryslyd (e.e. cymharu plant yn fêpio ac oedolion yn fêpio)
  - Cyfyngu ar gyfleoedd i arwain gyda 'straeon brawychus'



GIG  
CYMRU  
NHS  
WALES

Iechyd Cyhoeddus  
Cymru  
Public Health  
Wales

# Ydy fêpio'n niweidiol?

- Iechyd y cyhoedd sydd dan sylw yma. Felly'r cwestiwn cyntaf sydd angen i ni ei ofyn yw....
- ...yn niweidiol o'i gymharu â beth?
- **Mae fêpio yn llawer llai niweidiol nag ysmegu.** Bydd ysmygwyr sy'n newid i fêpio yn wynebu llawer llai o risg o niwed i'w hiechyd
- Mae hon yn neges iechyd y cyhoedd allweddol y mae'n rhaid ei chyflwyno'n glir ac yn gyson.
- OND....
- Mae ysmegu yn beth hynod niweidiol i'w wneud



GIG  
CYMRU  
NHS  
WALES

Iechyd Cyhoeddus  
Cymru  
Public Health  
Wales

# Felly.....a yw fêpio'n niweidiol?

- Mae'r canlynol yn fater craidd o bryder ynghylch iechyd y cyhoedd yng Nghymru ar hyn o bryd:

Adroddiadau cynyddol am blant a phobl ifanc sy'n profi dibyniaeth ar nicotin ar lefel sy'n effeithio'n sylweddol ar eu hiechyd a'u llesiant

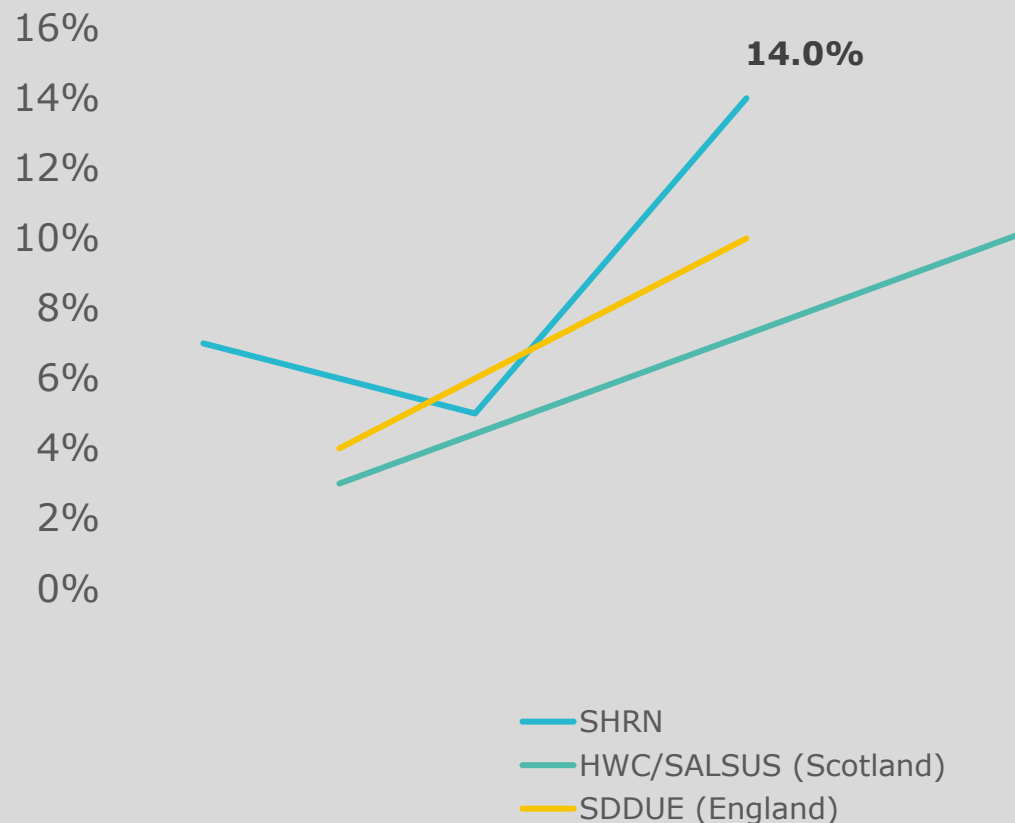
- Mater ychwanegol: gwenwyno gan fêps nad ydynt yn cydymffurfio
  - Mater sy'n peri pryder
  - System sydd â chysylltiadau da: yr Heddlu/ gweithwyr proffesiynol ym maes diogelu/iechyd y cyhoedd/Plant a Phobl Ifanc
  - Dim achosion hysbys o niwed difrifol (dim ymateb iechyd y cyhoedd yn ymwneud â fêps anghyfreithlon hyd yma)

# Faint o blant a phobl ifanc sy'n fêpio?

- Pa gyfran o blant a phobl ifanc 11-16 oed yng Nghymru a ddywedodd eu bod yn fêpio o leiaf unwaith yr wythnos yn 2021?
- Wel....
- ....faint ydych chi'n meddwl?
- **Dywedodd 5% o blant 11-16 oed eu bod yn fêpio unwaith yr wythnos**
- **Felly nid yw'r rhan fwyaf yn gwneud! Gwreiddio sgysiau**
- Mae llawer o blant a phobl ifanc (ac oedolion) yn meddwl fod y nifer yn llawer uwch
- Cymariaethau:
  - Plant a phobl ifanc sydd wedi trio fêpio: 20% (cyfraddau a mecanweithiau trosi?)
  - 3% o blant a phobl ifanc yn ysmegu o leiaf unwaith yr wythnos
  - 7% o blant a phobl ifanc yn yfed alcohol o leiaf unwaith yr wythnos



# A yw'r defnydd o fêps yn cynyddu ymhlith plant a phobl ifanc? Pwy sy'n fêpio? Ac a yw Cymru'n wahanol?



Fêpio'n rheolaidd (yn wythnosol o leiaf),  
disgyblion Blwyddyn 11



Cyfran y bechgyn a merched ym Mlwyddyn 11 sy'n  
defnyddio fêps yn wythnosol o leiaf (arolwg  
diweddaraf)

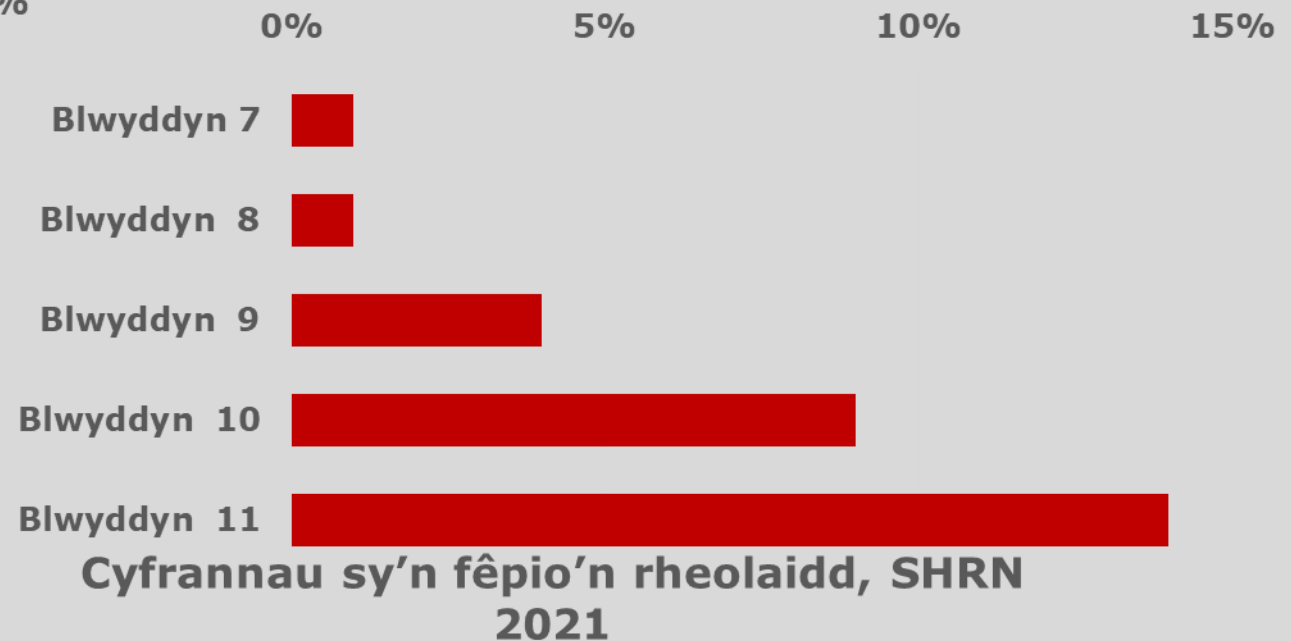
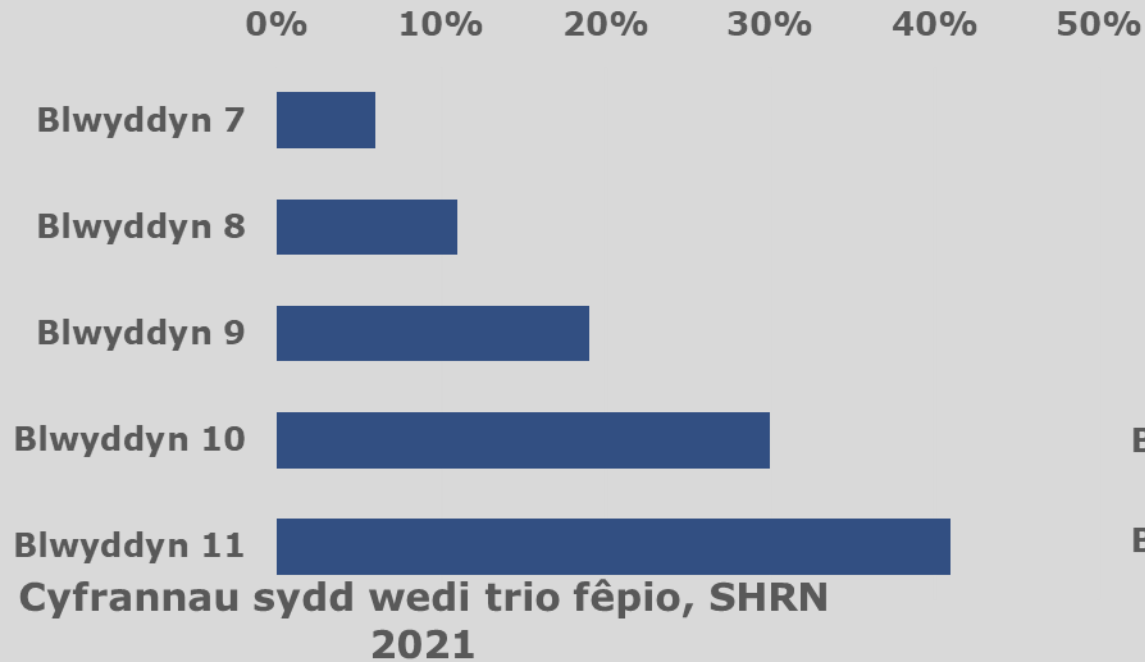


GIG  
CYMRU  
NHS  
WALES

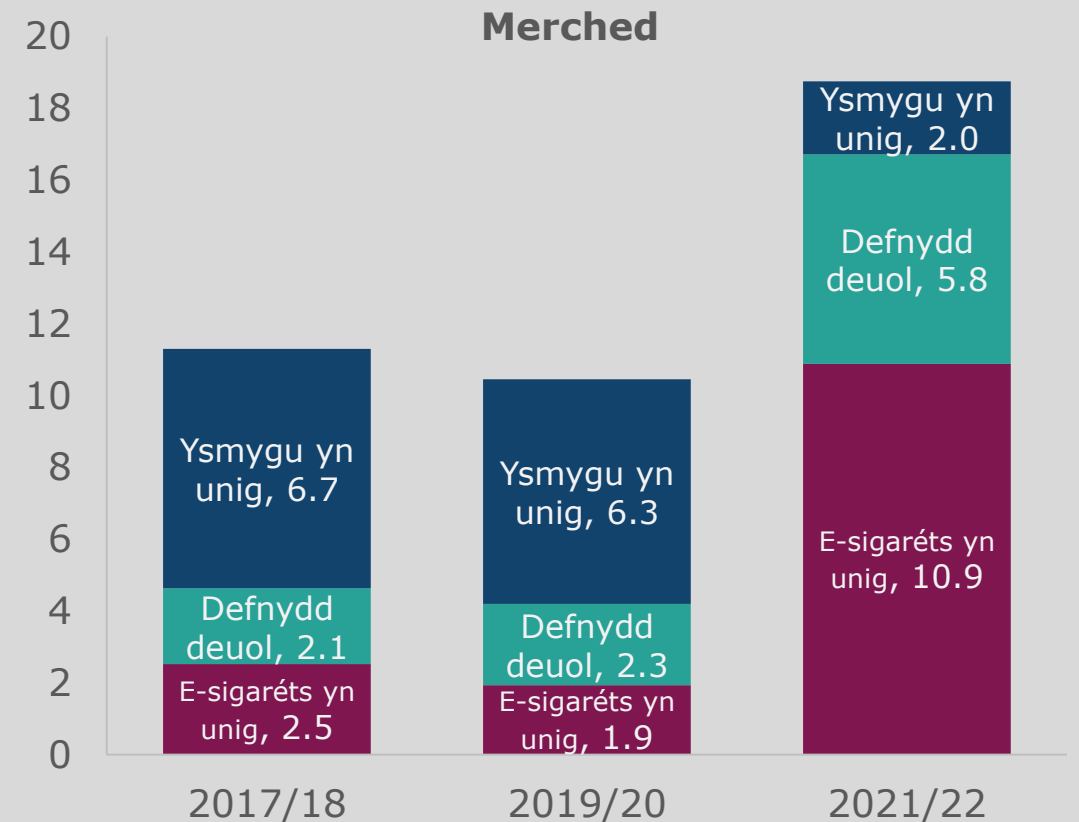
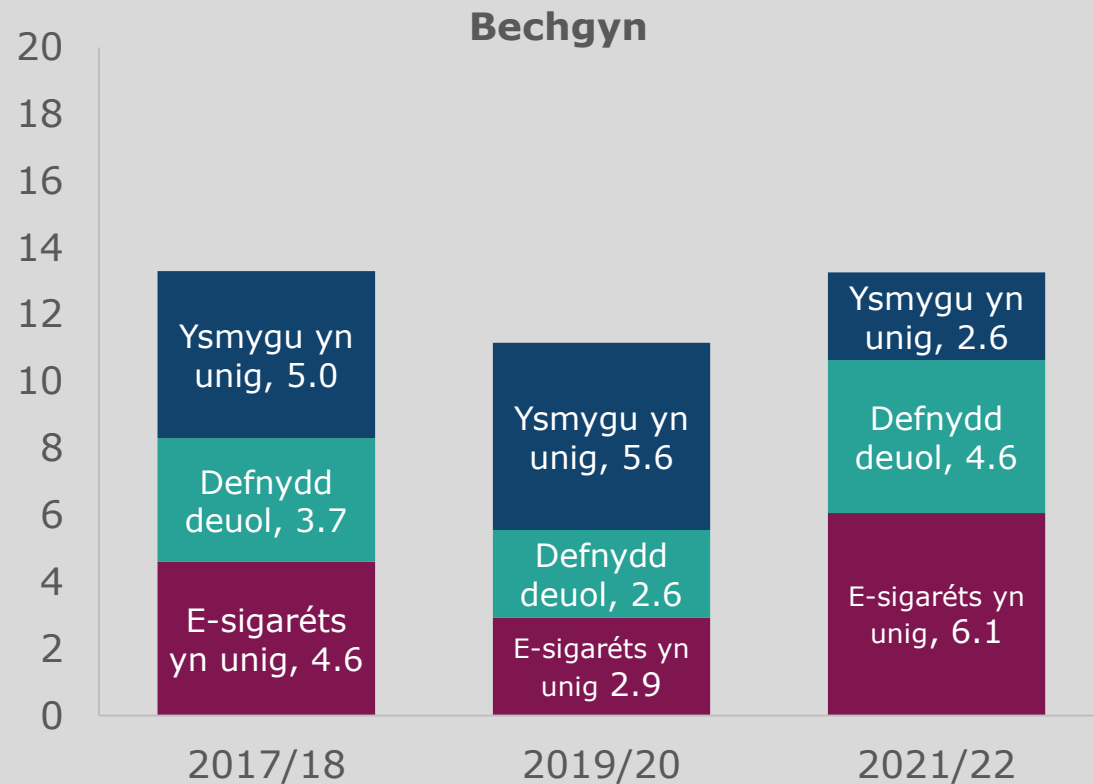
Iechyd Cyhoeddus  
Cymru  
Public Health  
Wales

# Beth yw trywydd pobl ifanc o ran fêpio?

- Mae'n anodd sefydlu trywydd y defnydd. Mae'r dystiolaeth sydd ar gael yn awgrymu:
  - Bod arbrofi yn cynyddu ar draws grwpiau blwyddyn, ond o flwyddyn 10 ymlaen mae cyfrannau uwch o arbrofwyr yn dechrau fêpio'n rheolaidd
  - Mae angen mwy o dystiolaeth yn y maes hwn.



# Sut mae fêpio yn rhyngweithio ag ysmegu?



**Canrannau ym mlwyddyn 11** sy'n i) ysmegu'n rheolaidd ('ysmygu yn unig'), ii) defnyddio e-sigaréts yn rheolaidd (e-sigaréts yn unig), iii) yn defnyddio'r ddau yn rheolaidd ('defnydd deuol'), Cymru, 2017/18, 2019/20 a 2021/22, Cynhyrwyd gan Iechyd Cyhoeddus Cymru gan ddefnyddio SHRN (DECIPHer)

*Yn 2021/22, gofynnwyd y cwestiwn ynghylch pa mor aml y maent yn defnyddio e-sigaréts i tua hanner y sampl. Felly, dim ond y data o'r hanner hwnnw o'r sampl y gellid ei ddefnyddio wrth greu'r siart hwn. O ganlyniad, mae'n bosibl y bydd yr amcangyfrifon o gyffredinrwydd ysmegu a ddangosir uchod ar gyfer 2021/22 ychydig yn wahanol i'r ffigurau a gyhoeddwyd. Byddant hefyd yn fwy agored i amrywiadau ar hap nag mewn blynyddoedd cynharach gan fod y sampl yn llai.*



# Pa bolisiau sy'n cael eu hystyried i fynd i'r afael â fêpio ymhlith phlant a phobl ifanc?

- Deddfwriaeth 'Cenhedlaeth Ddi-fwg' Llywodraeth y DU
  - Daeth yr ymgynghoriad i ben ym mis Rhagfyr 2023
  - Disgwylir i'r Bil gael ei gyhoeddi'n fuan
- *(Yn ei gwneud yn anghyfreithlon i werthu cynhyrchion tybaco i unrhyw un a aned ar ôl 1 Ionawr 2009)*
- Ystyried gwahardd dyfeisiau tafladwy
- Cyfyngu ar flasau, pecynnu, arddangos mewn amgylcheddau manwerthu
- Cynyddu treth



# Materion polisi

- Mae'r polisi yn parhau i ddatblygu – a bydd y diwydiant yn parhau i ddatblygu gydag ef
- Mae fêps yn llai niweidiol na thybaco; dylai'r polisi adlewyrchu hynny
- Barn gytbwys am y defnydd ymhlith plant a phobl ifanc ac oedolion sy'n rhoi'r gorau iddi
- Mae'r polisi (a'i gyfathrebu) yn anfon negeseuon, felly gwnewch yn siŵr eich bod yn deall y negeseuon yr ydych chi'n eu hanfon (yn enwedig ynghylch y risg)



GIG  
CYMRU  
NHS  
WALES

Iechyd Cyhoeddus  
Cymru  
Public Health  
Wales

# Negeseuon allweddol

- Ystyriwch y stori rydych chi'n ei hadrodd a sut rydych chi'n ei mynegi
- Arhoswch o fewn y dystiolaeth, a chydabod yr ansicrwydd
- Nid yw fêpio yn bodoli ar ei ben ei hun ac nid yw plant a phobl ifanc ychwaith
- Cefnogi ysgolion ac athrawon – bydd rhai eraill yn rhannu mwy ond:
  - Canllawiau ICC ar fêpio ar gyfer dysgwyr oed uwchradd yng Nghymru (Cym/Eng)
    - <https://icc.gig.cymru/pynciau/gwybodaeth-a-chanllawiau-ar-fepio-i-ddysgwyr-oedran-uwchradd-yng-nghymru/>
  - Mae'r tîm lleoliadau addysg, dan arweiniad uwch ymarferydd addysg ar secondiad, yn datblygu'r canllawiau yn adnoddau ar gyfer athrawon a dysgwyr a fydd ar gael ym mis Chwefror 24.
  - Cyhoeddi adroddiad y Grŵp Ymateb i Ddigwyddiadau Ionawr/Chwefror 2024, gan gynnwys canllawiau ar egwyddorion cefnogi dysgwyr sydd wedi'u nodi fel fêpwyr.